

BUILD UP Skills – Nederland - Analyse van de nationale status quo Managementsamenvatting

Aanleiding

Nederland voert een actief energiebeleid met drie doelstellingen: de energievoorziening moet zo betrouwbaar, betaalbaar en duurzaam mogelijk zijn. We willen op nationaal niveau toewerken naar 16% duurzame energie en 20% CO₂-reductie in 2020. Daarmee sluiten we met onze ambities aan op de Europese doelstellingen. Dit betekent dat de bouw- en de installatiesector, net als de toeleverende industrie, voor een grote uitdaging staat om deze doelstellingen te halen. Zeker als we daarbij de huidige economische omstandigheden in ogenschouw nemen.

Een van de voorwaarden voor het bereiken van de genoemde doelstellingen is de beschikbaarheid van voldoende vakbekwame arbeidskrachten op de bouwplaats in de jaren naar 2020. Het gaat daarbij met name om mensen die in staat zijn om in teamverband werk af te leveren dat voldoet aan zeer strenge eisen. BUILD UP Skills NL (BuildUpSkillsNL) is opgericht om met alle betrokken partijen in Nederland zo spoedig mogelijk toe te werken naar een situatie waarin voldaan is aan deze voorwaarde¹.

Om goed te kunnen bepalen welke brug moet worden geslagen tussen de huidige situatie en de gewenste situatie is als eerste stap in het project de Nederlandse status quo onderzocht. Vervolgens is gekeken naar de benodigde workforce, zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin. In deze samenvatting treft u de belangrijkste conclusies aan. Het consortium wil deze uitkomsten gebruiken om te komen tot een nationale roadmap waarin wordt aangegeven hoe en wanneer doelen moeten worden bereikt met een duiding van de bijdragen die partijen daaraan (kunnen) leveren. De concept roadmap staat in de planning voor eind januari 2013.

Stand van zaken markt

Kijkend naar de Nederlandse bouwsector valt op dat veel bedrijven behoren tot het midden- en kleinbedrijf. Het aantal grote concerns is klein. Bedrijven in de bouw gaan voor grote opdrachten vaak tijdelijke samenwerkingsverbanden aan. Bijna een derde van het werk wordt uitbesteed aan onderaannemers. De meeste bedrijven zijn regionaal actief en een relatief klein aantal bedrijven opereert in heel Nederland.

Uit prognoses van onder andere Euroconstruct en TNO blijkt dat het verduurzamen van de bestaande voorraad een vlucht gaat nemen. Door stimuleringsmaatregelen van de Nederlandse overheid, maar ook door het snel groeiende aanbod van energiebesparende installaties en bouwmaterialen via internationale markten wordt deze ontwikkeling gestimuleerd.

Ook aan de vraagkant verandert het nodige. Met het Energielabel Nieuwbouw krijgt de klant meer controle over de energieprestatie van de bouw. Deze ontwikkeling biedt goede kansen aan innovatieve bouw- en installatiebedrijven die inzetten op duurzaam renoveren. Ook in de – nog maar zeer licht groeiende - nieuwbouwmarkt. Achterblijvers en traditionele bouwbedrijven zullen afvallen.

Wanneer we kijken naar de concepten die de afgelopen jaren zijn ontwikkeld voor energieneutrale gebouwen, wordt duidelijk dat het zwaartepunt van het werk enerzijds komt te liggen op het op de bouwplaats stellen, monteren en assembleren van vorgefabriceerde bouwdelen. Anderzijds ligt de focus op isolatietechnische aanpassingen en installatietechnische concepten voor energieneutrale gebouwen.

Verduurzaming van bestaande bouw biedt het meeste perspectief voor het realiseren van het energiebeleid. Echter, implementatie van duurzaamheid in de bestaande bouw is technisch én instrumenteel aanzienlijk

---

¹ Een Nederlandse consortium, bestaande uit OTIB, ISSO, SBR, Fundeon, Kenteq, Hibin en MBO-diensten. Dit is een afgeleide van het Europese BUILD UP Skills - een initiatief van IEE (intelligent Energy Europe).

lastiger dan in de nieuwbouw. Voor de nieuwbouw gelden in de regelgeving over het algemeen strengere eisen dan voor bestaande bouw (Bouwbesluit 2012). Eigenaren van bestaande bouw kijken bij investeringen in verduurzaming vooral naar het rendement (hogere inkomsten, lagere eigendomskosten) terwijl zittende huurders de doorberekening van deze investeringen leggen naast de opbrengsten (daling van de energiekosten en de toename van het wooncomfort).

Stand van zaken onderwijs

Kijkend naar het initieel onderwijs, wordt de basis voor het middelbaar beroepsonderwijs (MBO) en volwasseneducatie gevormd door beroepskwalificaties en -omschrijvingen. De ontwikkelingscyclus van kwalificatiedossiers, curricula, opleidingsmaterialen en examens die volgt op het beschrijving van de beroepsinhoud heeft een lange doorlooptijd. Programma's en examens in het initiële MBO-onderwijs hebben daarom enige achterstand op actuele behoeften en ontwikkelingen in de markt. Voor een deel is de traagheid waarmee nieuwe ontwikkelingen door het MBO-onderwijs worden geabsorbeerd onvermijdelijk en zelfs verstandig. Maar een te grote achterstand op snelle ontwikkelingen op het gebied van duurzaam bouwen gaat ten koste van de soliditeit van de basis die het MBO-onderwijs de jongeren biedt voor uitvoerende en toezichthoudende beroepen in de bouw- en installatiesector.

Een aantal actuele ontwikkelingen in het beroepsonderwijs sluiten aan op de behoefte om actuele ontwikkelingen op het gebied van duurzaam bouwen op te nemen in de kwalificatiedossiers. Zo is het raadzaam dat alle betrokken partijen anticiperen op het actieplan van het ministerie van OCW, om het aantal kwalificaties op MBO-niveau sterk in te perken en onder te brengen in een domeinstructuur. Dit biedt namelijk de mogelijkheid voor een integrale benadering van bouw- en installatietechniek. Verder biedt het actieplan de mogelijkheid om beroepsgerichte profieltaken in de dossiers op te nemen voor branche specifieke beroepen en doorstroomrichtingen. Ook wordt in het actieplan de ruimte geboden op het maken van keuzes als mogelijke verrijking van de opleiding aan de hand van individuele opleidingsplannen die onderwijsinstellingen en deelnemers samen definiëren.

Belemmeringen in de bouw

Qua belemmeringen vormt de economische crisis op korte termijn het grootste probleem. Wanneer we inzoomen op de bouw blijken duurzaamheidsaspecten niet vanzelfsprekend geïntegreerd te worden in de plannen voor de aanpassing van de bestaande bouw. Daarbij is vaak onduidelijk wie het initiatief moet nemen. De verantwoordelijkheid voor het inzetten van energiebesparende maatregelen wordt nogal snel bij opdrachtgever en overheid gelegd.

Ook is de economische potentie van duurzaamheid nog lang niet voor iedereen duidelijk, en voldoet de geleverde kwaliteit regelmatig niet aan de eisen van de klant. Dit laatste zorgt voor een niet al te beste reputatie van zowel de bouw- als de installatiesector.

Daarnaast is er nog altijd sprake van een gebrek aan samenwerking tussen disciplines, ondanks duidelijke vorderingen in de afgelopen jaren. Het bouwen van energieneutrale gebouwen vraagt om aangepaste werkprocessen: daarbij ziet BuildUpSkillsNL een centrale rol voor kwaliteit, gerelateerd aan normen en bepalingsmethoden.

Belemmeringen in het onderwijs

De beroepsopleidingen in de installatie- en bouwsector sluiten onvoldoende aan op de eisen en wensen die de praktijk de komende jaren stelt. Dit terwijl veel eisen en wensen al opgenomen zijn in de post-initiële opleidingen. Dat blijkt uit nationaal onderzoek dat is uitgevoerd in het kader van een breed Europees programma. Om in 2020 energieneutraal te kunnen bouwen, moeten de beroepsopleidingen de inhoud van hun onderwijs sterk moderniseren. Een belemmering bij de post-initiële opleidingen is dat deze vaak nog niet goed bekend zijn bij de doelgroep.

Ook de opleiders moeten worden bijgeschoold. De MBO-instellingen zien zich bovendien geconfronteerd met een tekort aan docenten Bouwkunde en Installatietechniek vanwege de vergrijzing. Dit is - samen met een daling van het aantal leerlingen - een van de grootste punten van zorg.

Ontbrekende vaardigheden

In (initiële) bouw- en installatieopleidingen ligt momenteel te veel nadruk op de afzonderlijke bouw- en installatiewerkzaamheden en te weinig op het presteren van het eindwerk(stuk) in de context van het gebouw. Er is meer oog nodig voor detail, evaluatie, samenwerking en ambassadeurschap voor duurzame oplossingen. Aan opleidingen en vervolgcursussen die focussen op techniek specifieke ontwikkelingen en 'soft skills' en die integrale voorbereiding en uitvoering inbedden in het leerplan is een tekort.

Nieuwe specialisaties

Via een aantal stappen - waaronder een inventarisatie van het beschikbare aanbod van post-initieel onderwijs - heeft BuildUpSkillsNL een gedetailleerd beeld gecreëerd van beroepsspecificaties en nieuwe beroepen die voortkomen uit de wens om energieneutrale gebouwen te realiseren. De onderkende specialisaties zijn vervolgens gekoppeld aan een (door BuildUpSkillsNL opgesteld) overzicht van bestaande basisberoepen.

Voor het bouwkundig werkveld betekent dit bijvoorbeeld dat het vak glaszetter wordt verrijkt met specialisaties als 'Specialist hoogwaardig geïsoleerd glas', 'Specialist zonwerende glasfolies' en 'Specialist schakelbaar glas/smart glass'. Bij het beroep Timmerman onderscheidt BuildUpSkillsNL acht specialisaties zoals 'Bouwplaats steller prefab HSB gevelelementen' en 'Bouwplaats monteur prefab daken' en 'Specialist gevelbetimmering'.

Kijkend naar het isolatietechnische werkveld zijn ook opkomende specialismen onderkend. Zo is vanuit het vak Monteur E-installatie de specialismen 'Specialist duurzaam licht', 'Specialist zonne-energie' en 'Specialist domotica' ontstaan. Op het gebied van koudetechniek onderscheidt BuildUpSkillsNL een 'Specialist ventilatie', een 'Specialist hoog temperatuur koeling (HTK)' en een 'Specialist zonne-energie'. Een totaaloverzicht van de meest relevante specificaties voor beide werkvelden treft u aan in de bijlage bij deze samenvatting en in het rapport Status Quo.

De vraag naar specialisaties rond isolatie en prefabelelementen krijgt door de ontwikkelingen op het gebied van duurzaam bouwen een zodanige omvang dat BuildUpSkillsNL zich afvraagt of de volgende twee beroepen niet ontbreken in het beroepenspectrum voor de bouw: "Isoleerder in de bouw" en "Steller en monteur van prefabelelementen in de bouw".

Oproep om aan te haken

Willen we voor 2015 de vereiste minimumniveaus voor het gebruik van herwinbare energie in de gebouwde omgeving halen, dan blijkt dat we al in de tweede helft van 2013 een extra impuls moeten geven aan de 'upskilling' van werkzame personen in de bouw. Dit betreft in de eerste plaats de scholing van circa 50-70.000 mensen in de installatiesector. Als zowel de bouw-, als de installatiesector op weg naar 2015 met volle inzet en succes toewerkt naar de doelstellingen, dan zal dit bedrijven en particulieren stimuleren om te investeren in de duurzaamheid van gebouwen en het gebruik van hernieuwbare energie. Alle reden dus voor partijen, om aan te haken bij de realisatie van de doelstellingen die BuildUpSkillsNL voor de komende acht jaar heeft gesteld.

Meer informatie

Het totale rapport n.a.v. het onderzoek van BuildUpSkillsNL is te downloaden vanaf www.buildupskills.nl
Vragen? Neem dan contact op met OTIB, projectleider Jan Cromwijk
j.cromwijk@otib.nl, tel. 06-461 531 63